УДК 911.373:338.43

І. І. Давидова,
аспірант кафедри аграрної соціології та розвитку села,
Національний університет біоресурсів і природокористування України

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Кластеризація як інноваційний інструмент диверсифікації організаційно-економічного механізму діяльності сільськогосподарських підприємств.

The article deals with issues of diversity. The issue investigated of clustering as an innovative instrument of diversification in agricultural enterprises.

АКТУАЛЬНІСТЬ ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Найбільш гострою проблемою національної економіки на сьогодні залишається подолання економічної кризи. Під впливом негативних світових тенденцій, які на даний час склалися у світовій економіці, в тяжкому фінансовому стані опинилися провідні галузі вітчизняної економіки, зокрема сільськогосподарського виробництва.

У складній економічній ситуації особливого значення набувають питання, що стосуються покращення ефективності виробництва, досягнення високих економічних показників при найбільш раціональному використанні ресурсів, поліпшення інвестиційної привабливості та підвищення конкурентоспроможності підприємств. Для вирішення цих завдань необхідно здійснити комплексне організаційно-економічне забезпечення діяльності підприємств.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Питання систем диверсифікації розкрили у своїх наукових дослідженнях такі вчені, як В.Г. Андрійчук, В.Х. Брус, Н.В. Бутенко, В.М. Дереза, М.Д. Корінько, О.О. Лемішко, Н.Г. Маслак, В.М. Миньковська, С.М. Подрєза, С.М. Попова, І.І. Румик, Д.І. Шеленко, В.В. Юрчишин та ін. Але більшість із них розглядають процеси диверсифікації в різних галузях економіки.

МЕТА ДОСЛІДЖЕННЯ

Метою дослідження даного питання є кластеризація як інструмент диверсифікації організаційно-економічного механізму діяльності сільськогосподарських підприємств

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В основі організаційно-економічного механізму забезпечення діяльності та розвитку конкурентоспроможності підприємств має лежати стратегія диверсифікації, як сукупність (набір, комплекс, система) заходів, спрямованих на посилення (стимулювання) ключових компетенцій, розвиток конкурентоспроможних виробництв, динамічних можливостей і нейтралізацію недоліків діяльності.

Існуючі недосконалі форми організаційно-економічного забезпечення діяльності вітчизняних підприємств необхідно вдосконалювати та розвивати на засадах інтеграції і диверсифікації (виробничої, галузевої та функціональної).

Власне, відпрацювання механізмів інтеграції та диверсифікації капіталів (особливо промислового і фінансового) знаходить своє втілення та реалізацію у створенні кластерів.

Для того, щоб обгрунтовано визначити перспективи функціонування та розвитку підприємства, необхідно комплексно оцінити його стратегічну позицію. Стратегічна позиція передбачає визначення стра-

Таблиця 1. Мотиваційна складова механізму диверсифікації агросервісних підприємств

Вид диверсифікації	Ціль диверсифікації
Конгломератна	Зниження собівартості надання послуг за рахунок інновацій (технічних, інтелектуальних)
Концентрична, диверсифікація кадрів	Мінімізація витрат
	Пошук додаткових можливостей використання ресурсного потенціалу
	Освоєння напрямів діяльності з менш вираженою сезонністю
Концентрична	Економія за рахунок ефекту масштабу діяльності
	Забезпечення інвестиційної привабливості
Конгломератна	Зменшення залежності від однієї товарної групи
Горизонтальна, конгломератна	Досягнення синергетичного ефекту
Горизонтальна, вертикальна	Контроль над каналами збуту, зменшення залежності від постачальників ресурсів
Вертикальна	Забезпечення ринкової стійкості
	Управління дебіторською заборгованістю
Горизонтальна	Елімінація традиційних товарів, що знаходяться на стадії спаду
Концентрична, конгломератна	Розподіл та зниження підприємницьких ризиків
Конгломератна, географічна	Насиченість традиційних для підприємства ринків
	Дотримання антимонопольного законодавства
Концентрична, конгломератна	Ефективне використання тимчасово вільних фінансових ресурсів
Конгломератна, горизонтальна	Збільшення обсягів продажу
Географічна, вертикальна	Раціональне використання торгової марки
Горизонтальна, концентрична, конгломератна	Приваблива кон'юнктура ринку
	Освоєння перспективної ринкової ніші

тегічних можливостей підприємства, що зумовлюються наявними ресурсами, які розглядаються в контексті впливу сильних та слабких сторін підприємства на його конкурентоспроможність, оскільки наявні переваги підприємства за умови їх унікальності становлять його ключові компетенції, що можуть стати основою успішного стратегічного розвитку підприємства. Водночас стратегічні можливості мають потенційний характер і завжди передбачають багатоваріантність реалізації. Системоутворювальною складовою механізму диверсифікації діяльності представляються мотиви та цілі освоєння агросервісними підприємствами нових напрямів діяльності.

Таблиця 2. Характеристика способів диверсифікації діяльності сільськогосподарських підприємств

Критерій	Спосіб здійснення диверсифікації			
	Придбання підприємства	Поглинання	Створення нового підприємства	Формування кластера
Обсяг необхідних інвестицій	Великий	Незначний	Дуже великий	Невеликий (мінімальний)
Швидкість реалізації	Велика	Висока	Низька	Середня
Ризиковість	Різний	Низька	Висока	Мінімальна
Залежність від бізнес-партнера	Відсутня	Відсутня	Суттєва	Відносно невелика
Можливість отримання прибутку	Велика	Велика	Невизначена	Значна
Витрати	Значні	Великі	Великі	Невеликі

За результатами соціологічного дослідження встановлено, що найбільш актуальною мотивацією сільськогосподарських підприємств щодо розширення власної діяльності є прагнення забезпечити ринкову стійкість підприємству (31,1 % респондентів), мінімізувати витрати (28,2 %), 24,3 % опитаних вбачають за доцільне за рахунок диверсифікації скористатися привабливою кон'юнктурою ринку й найменше респондентів (16,4 %) вважають, що можливості для зростання на традиційних для обслуговуючого підприємств ринках вичерпано.

Отже, диверсифікаційна стратегія здатна забезпечити як мінімальний економічно обгрунтований рівень розвитку підприємства, необхідний для його актуальності на ринку, так і ринкову стійкість та збільшення підприємством частки ринку (табл. 1). Обгрунтування конкретного напряму диверсифікації діяльності передбачає застосування адекватного інструментарію реалізації стратегічної альтернативи, а саме: способу здійснення розширення діяльності, формування ресурсного забезпечення процесу диверсифікації, добору оптимальної організаційної структури багатопрофільного підприємства.

Диверсифікацію діяльності сільськогосподарских підприємств може бути здійснено декількома способами, при цьому специфічним способом диверсифікації для цієї групи підприємств вбачається формування кластера з огляду на потенційні можливості розширення діяльності вздовж кластерних ліній (табл. 2).

Важливою функцією організаційної структури будь-якого типу сільськогосподарського підприємства, що приймає рішення про вихід до нових сфер діяльності, є відстеження та контроль результативності імплементації стратегії диверсифікації та адекватності застосованих маркетингових інструментів цілям розширення діяльності підприємства. Заключним елементом механізму диверсифікації вбачається контролінг. На основі результатів контролінгу за потреби приймається рішення про корегування елементів механізму диверсифікації з метою приведення їх у відповідність поставленим цілям розширення діяльності підприємства.

ВИСНОВКИ

Отже, диверсифікація як дієва стратегічна орієнтація сільськогосподарських підприємств на різних стадіях їх життєвого циклу, яка орієнтована, насамперед, на забезпечення ринкової стійкості підприємств, реалізується на основі організаційно-економічного механізму, що передбачає ідентифікацію стратегічної позиції підприємства, стратегічних альтернатив його диверсифікації, а також обгрунтування комплексу ефективних засобів імплементації стратегії розширення. Складність та багатоваріантність реалізації механізму диверсифікації підприємств зумовлює необхідність розробки методичних засад обгрунтування вибору оптимального варіанта кожної складової механізму, зокрема стратегічної позиції, стратегічної альтернативи та реалізації стратегії. За таких умов постає питання пошуку та удосконалення нових систем економічного моделювання процесів кластеризації.

Кластеризація створює умови для розвитку інноваційної діяльності, підвищення продуктивності та рентабельності у першу чергу сільськогосподарських підприємств, сприяють підвищенню ролі регіонів, створюють основу для притоку іноземних інвестицій, розвитку малого і середнього підприємництва, створення широкого спектра мережевих структур, навчання підприємців.

Кластеризація визнана як один з найефективніших механізмів підвищення конкурентоспроможності, інноваційного потенціалу та зростання місцевих малих і середніх підприємств на засадах галузевої регіональної спеціалізації та технологічно-маркетингової кооперації. Підприємства отримують численні переваги в процесі кластеризації, а тому на неї варто звернути увагу як на альтернативу організаційно-економічного забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств в процесі диверсифікації.

Література:

1. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / Пер. с англ. под ред. Ю.Н. Каптуревского. — СПб: Издательство "Питер", 1999. — 416 с.

2. Джонсон, Джерри, Шоулз, Кивен, Уиттингтон, Ричард. Корпоративная стратегия: теория и практика: Пер. с англ. — 7-е издание. — М.: ООО "И. Д. Вильямс", 2007. — 800 с.

3. Економіка і організація аграрного сервісу / П.О. Мосіюк, О.В. Крисальний, В.А. Сердюк. С.І. Мельник та ін. За ред. П.О. Мосіюка. — К.: ІАЕ УААН, 2001. — 345 с.

4. Корінько М.Д. Диверсифікація: теоретичні та методологічні основи: монографія. — К.: ННЦ ІАЕ, 2007. — 488 с.

5. Ковтун О.І. Організаційно-економічні альтернативи забезпечення конкурентоспроможності регіональних господарських систем // Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — Вип.19.12. — С. 207—219.

6. Бойко Л.І., Кудря С.В. Кластери як одна з ефективних форм співробітництва // Економічний простір. — 2009. — №22/1. — С. 327—331.

Стаття надійшла до редакції 13.12.2011 р.